

Een mooier verhaal

SARAH CLARKSON

Een mooier
verhaal Gods
schoonheid
doorbreekt onze
duisternis

Buijten & Schipperheijn *Motief*
Amsterdam

ISBN: 978-94-6369-284-7

© 2024 Buijten & Schipperheijn *Motief*
Amsterdam

Vertaling: Monica van Bezooijen
Vormgeving: Andries Mol
Omslagillustratie: Adobe Stock, Yuliia

Alle Bijbelteksten zijn afkomstig uit de NBV21, tenzij anders vermeld.

Copyright 2021 by Sarah Clarkson
Oorspronkelijk gepubliceerd onder de titel *This Beautiful Truth* door Baker
Books, onderdeel van Baker Publishing Group, Grand Rapids, Michigan,
49516, U.S.A.
Alle rechten voorbehouden.

Behoudens uitzonderingen krachtens de Auteurswet van 1912 mag niets uit
deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt, op
welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de
uitgevers.

Voor het maken van kopieën uit deze uitgave, ook voor zover toegestaan door
de Auteurswet, zijn vergoedingen verschuldigd. Voor betaling van vergoedin-
gen en voor toestemming voor het overnemen van gedeelten in bloemlezing-
gen, readers en andere compilatiewerken wende men zich tot de uitgevers.

Inhoud

Woord vooraf door Janneke Burger-Niemeijer	7
Woord vooraf door Michael Lloyd	10
Schoonheid of gebrokenheid: botsende verhalen	13
Deel 1: De waarheid waarvan schoonheid getuigt	21
1. Schittering en scherven	23
2. De derde museumzaal	41
3. Schoonheid is waarheid	58
4. Wij zijn niet alleen	76
5. Liefde heelt een gebroken wereld	89
Intermezzo over de menswording	107
Deel 2: De wereld die wij mogen scheppen	111
6. Een toevluchtsoord	113
7. Eeuwigheid in de tijd	127
8. Liefdevolle aanraking	141
9. Luisteren naar de leeuwerik	153
10. Een verborgen leven	168
Over de auteur	183
Noten	185

Voor Thomas
Mijn eucatastrofe

Woord vooraf

door Janneke Burger-Niemeijer

Ooit dacht ik: onze voortuin moet maar een moestuin worden. En dat was een behoorlijke voortuin, toen we in Fryslân woonden! Een moestuin ervan maken dus. Want, dacht ik, dan heeft onze grond nut. Dan leren we zelf ons eten verbouwen. Dan zijn we iets meer zelfvoorzienend.

Toch heb ik deze gedachte niet uitgevoerd. Want langzaamaan rijpte een vraag in mijn hoofd. Waarom moet alles nuttig zijn? Heeft God een nuttige wereld geschapen? Of juist een wereld vol schoonheid? Wat is het nut van de geur van onze witte roos? Wat is het nut van de bloemetjes van het gipskruid die zo wuiven in de wind? Wat is het nut van de water slurpende hortensia met z'n felle bloemen? Schoonheid kun je niet uitspelen tegen nut. God heeft een wereld vol uitbundige schoonheid geschapen. Die wil je toch niet inwisselen voor een nuttige wereld vol rijtjes wortels en bieten?

Het menselijk zoeken naar nut, het streven naar keurige rijtjes vol doelmatigheid, de vraag naar opbrengst die onze samenleving teistert – dit alles kan zomaar een platte wereld oproepen. 'Platland', zoals Margriet van der Kooi deze ondiepe wereldervaring noemt.¹ Platland: een wereld waarin de dimensie van God ontbreekt. Een ondiepe wereld, waar niemand de ander uitnodigt in de dimensie van God te leven, denken, praten, voelen, zingen. Zomaar gaan we als mensen in Platland leven. Zomaar raken we ongevoelig voor Gods werkelijkheid in ons leven. En dan missen we de rijkdom, de diepte, de overvloedigheid van hoe God de aarde (en ons!) heeft geschapen. Het is belangrijk

dat andere mensen ons uitnodigen om de diepte van God te zien, te ervaren – zodat wij dat daarna ook weer met anderen kunnen delen.

Dat is wat Sarah Clarkson doet. Ze nodigt ons uit om Platland achter ons te laten. En ze laat zien dat ook onze theologische discussies zomaar iets van Platland kunnen krijgen. Iets van een gemis aan de diepere dimensie, iets van de doelmatige rijtjes van een moestuin. Juist bij de moeilijkste vragen kunnen we in Platland verzeild raken en raken we Gods overvloedigheid, Gods rijke diepte kwijt.

Door over schoonheid te schrijven gaat Sarah Clarkson de diepte in. Want juist een ziekte, juist psychisch lijden, laat niet zomaar ruimte voor schoonheid. Wordt de ruimte voor het ervaren van schoonheid niet al te gemakkelijk ingenomen door alles wat met de ziekte meekomt? Sarah Clarkson laat in dit boek zien dat schoonheid niet een bonus is voor de bevoorrechte mensen die het toch al zo goed hebben. Schoonheid is niet de kers op de taart, die eigenlijk niet nuttig en nodig is. Schoonheid is een pad naar God Zelf; een pad dat juist in tijden van tekort belopen moet worden. Sarah nodigt de lezer daartoe uit, maar haalt ook heel wat stenen van het pad; belemmeringen die het mensen moeilijk kunnen maken om het pad van de schoonheid naar God te begaan. Misschien doet ze dat wel het meest indrukwekkend in haar terugkerende lezing van het boek Job.

Mensen die lijden moet je niet afschepen met redematies. Zelfs niet als de vragen die deze mensen stellen daar aanleiding toe kunnen geven. Sarah beschrijft hoe ze dacht op zoek te zijn naar antwoorden op haar vragen. Maar toen die antwoorden kwamen in de vorm van duidelijkheid en argumentaties, merkte ze dat redematies haar niet verder hielpen.

Maar je moet lijdende mensen ook niet afschepen met geloofsuitspraken van vertrouwen die nergens hun werkelijkheid raken. Juist het pad van de schoonheid verbindt het ervaren van onze werkelijkheid met het geloof in God. De God die lijden toelaat én schoonheid schept – in deze zelfde wereld waarin wij leven. Juist in ervaringen van schoonheid spreekt God ons aan. Zoals Sarah schrijft: ‘Schoon-

heid geeft ons een theodicee van de ontmoeting.' God geeft ons geen uitleg, maar hoop waar we iets van kunnen tasten en zien. En is dat niet juist wat we nodig hebben?

De tere bloemblaadjes van de cosmea

De vederlichte geur van de springbalsemien in het bos

De dunne snaar van de cello

De zachte huid van een baby

Schoonheid is weerloos en veel kwetsbaarder dan je zou wensen. Zo weerloos en kwetsbaar als je zelf bent, zeker in tijden van lijden en verlies. Wonderlijk hoe Sarah Clarkson heel kwetsbaar en eerlijk in dit boek de weerloosheid van de mens weet te verbinden met de tederheid van een zachtmoedige Redder. Onze prachtige God die Zélf weerloos in deze wereld binnenkomt.

Janneke Burger-Niemeijer

Woord vooraf

door Michael Lloyd

Ik had een beetje een déjà vu-gevoel toen ik dit boek las. Elk jaar houden we bij Wycliffe een creatieve schrijfwedstrijd, vernoemd naar Frederick Buechner en gefinancierd door het Frederick Buechner Centrum. En elk jaar dat Sarah bij Wycliffe studeerde, was er één inzending die er voor me uitsprong wat kwaliteit en diepgang betreft.

Diezelfde ervaring had ik bij het beoordelen van wetenschappelijke werkstukken. We hebben in Oxford het beleid om dat blind te doen, zodat de corrector nooit weet wiens manuscript hij leest.

Alleen al de kwaliteit van het schrijven maakte dat bij Sarahs essays haast onmogelijk.

Dezelfde kwaliteit van schrijven en diepte van gevoel zijn te vinden in dit boek. Het is een prachtig geschreven boek over de kracht (en uiteindelijke bron en doel) van schoonheid. Er zijn weinig belangrijker of urgenter onderwerpen te bedenken.

De kerk heeft God terecht verkondigd als Liefde – het verstaan van God als Drie-eenheid heeft haar in staat gesteld en gedwongen om de liefde te zien als essentieel voor Gods wezen. De kerk heeft Christus terecht verkondigd als de Waarheid – degene die in staat was de dingen te zien zoals ze werkelijk zijn en alle dingen in staat stelt te zijn wat ze zijn, omdat Hij volledig vrij is van zelfverheerlijking. (Zelfverheerlijking vervormt zowel het eigen ik als al diegenen met wie het in contact komt, door ze te vervormen; degene die vrij is van zelfverheerlijking doet het tegenovergestelde.)

Maar de kerk is vaak vergeten dat God ook Schoonheid is. Ze is niet meer de beschermvrouwe van de kunsten, die ze ooit was. Ze gaat

ervan uit dat lelijke gebouwen God net zo goed kunnen verkondigen als mooie gebouwen, of, erger nog, ze is het verschil tussen beide gewoonweg vergeten. Met als gevolg dat wanneer mensen een ervaring van Schoonheid hebben gehad en erdoor geraakt, genezen en getransformeerd zijn, ze niet weten dat ze daarin God hebben ontmoet. Ons falen om God als Schoonheid te verkondigen heeft onze generatie beroofd van de code die we nodig hebben om de betekenis van ons eigen leven te ontcijferen. Ons falen om God te verkondigen als Schoonheid heeft ervoor gezorgd dat mensen Gods verrijkende, verdiepende, vermenselijkende en helende aanwezigheid in hun leven niet langer herkennen en daar niet meer op reageren.

Dit warme en stralende boek corrigeert dat gebrek, maar zonder in de verdediging te schieten. Het getuigt van de kracht van Schoonheid. Het spreekt de naam van Schoonheid uit. Het bezingt Schoonheid. En dat doet het op prachtige wijze. Schoonheid is in ons landschap schaars. Maar we zijn er wel voor gemaakt. We hebben nog steeds schoonheid nodig. We verlangen er nog steeds naar. We reageren er nog steeds op als we haar tegenkomen. Dit boek zal ons helpen om die ervaring beter te begrijpen – niet alleen esthetisch, maar ook relationeel. Niet als een ontmoeting met iets, maar met Iemand. Vandaar dat het verhaal zoveel warmte bevat.

Schoonheid en waarheid zijn niet twee verschillende dingen. Waarheid is mooi en schoonheid is waar, omdat ze beide directe eigenschappen van de Liefde zijn die het fundament onder alles vormt. Daarom moet de verkondiging van God in ons leven waarheidsgetrouw zijn, liefdevol en mooi. Alleen zo wordt ze een weg om te bewandelen.

Omdat onze verkondiging van God waarheidsgetrouw, liefdevol, en mooi moet zijn, mag ze God nooit betrekken in de onwaarachtigheid, hatelijkheid en lelijkheid van het kwaad. Ze mag nooit kwaad toeschrijven aan de intentie van God. Zoals we in de wonderen van Jezus zien, is God tegen het lijden. In de persoon van Jezus heeft Hij het aangevallen. Telkens als we Jezus en lijden samen zien, zien we hoe Hij het ongedaan maakt. We hebben daarom geen reden om te zeggen dat lijden ooit door God gewenst of bedoeld is. Theologisch

gezien zou dat de goedheid en liefde van God in twijfel trekken. Pastoraal zou dat God de vijand van de lijdende of rouwende persoon maken. Psychologisch zou het ons dwingen te accepteren dat slecht eigenlijk goed is. Dit boek is een pleidooi voor God als de genezer en nooit de veroorzaker van onze pijn.

Het is dus een boek vol pastorale wijsheid en liefde, autobiografische eerlijkheid en kwetsbaarheid, artistieke gevoeligheid en passie en menselijke zachtheid en mededogen. Maar bovenal is het misschien wel een boek vol bijzondere warmte. Het inspireert me tot meer creativiteit, huiselijkheid en heiligheid in wat Sarah 'het gewone leven' noemt.

Michael Lloyd, voorganger in de Anglicaanse Kerk en hoofd van Wycliffe Hall aan de Universiteit van Oxford.

Schoonheid of gebrokenheid: botsende verhalen

‘Luister,’ zei Syme met buitengewoon veel nadruk. ‘Zal ik jullie het geheim van de hele wereld vertellen? Dat is dat we tot dusver alleen maar de achterkant van de wereld gekend hebben. We zien alles van achteren, en dan lijkt het dreigend. Het is geen boom, maar de achterkant van een boom. Het is geen wolk, maar de achterkant van een wolk. Zie je niet dat alles vooroverbuigt en zijn gezicht verbergt? Konden we maar aan de voorkant komen...’

G.K. Chesterton, *De man die donderdag was*.¹

Vlug, vlug! De vlinder flitst voorbij en ik hol erachteraan door het droge gras in de zinderende zomerzon. Steeds als ik mijn handen voorzichtig om haar tere vleugels wil sluiten, schiet ze weer weg. Ik wacht gehurkt tot de aarde opeens ergens vlak bij me lijkt open te barsten in een flits van oranje en felblauw. Maar dan schiet de vlinder weer omhoog van de grond, klaar voor een nieuwe achtervolging. Ademloos jaag ik haar na, onvermoeibaar, gespannen en zo vreemd vrolijk dat ik er als negenjarige geen woord voor vind.

Bezeten door vlinders was ik die zomer. We waren net verhuisd naar een huis diep in de heuvels van Texas. We woonden bij mijn oma op een boerderij van tachtig hectare vol coniferen en droog gras, die *the ranch* werd genoemd (al was hij lang niet zo indrukwekkend als de naam deed vermoeden). Tijdens onze eerste dagen daar kregen wij

– de kinderen – meteen al de strenge waarschuwing niet zomaar de natuur in te gaan, waar allerlei ‘wilde beesten’ op ons loerden: ratelslangen, koperkoppen, vuurmieren en hoornaars en piepkleine zandvlooien die al lelijke vuurrode tekeningen en jeukende bulten op mijn benen hadden achtergelaten.

Ik gehoorzaamde, tot ik op een vroege morgen in de tuin van mijn oma een wonderlijk schepsel ontdekte met door dauw bevochtigde vleugels. Het was diepzwart en regenboogkleurig blauw met witte kringen die me als stralende ogen aankeken. Opgewonden rende ik naar binnen om mijn oma te halen.

‘O, dat is een page’, zei ze nonchalant, alsof dit schepsel – een kleine engel of elfenkoningin uit het rijk der fabelen – iets heel gewoons was.

Ze stampte weer naar binnen en pakte een oude natuurgids van de boekenplank. Ik was gefascineerd door vlinders en ging helemaal op in de wereld van witte tijgers, specerijstruikpages, parelmoervlinders, distelvlinders en die vreemde blauwe geest, die Diana wordt genoemd. De namen en de zeldzame, schitterende kleuren leken een nieuwe wereld van schoonheid te ontsluiten die me hongerig maakte naar iets wat ik niet kon benoemen. De honger dreef me voorbij waarschuwingen of zelfs maar schuldgevoel – waardoor ik als oudste zo gemakkelijk geplaagd werd – naar de chaotische wereld van de zomervelden met hun gele licht, zinderende hitte en krekelsymfonie.

Op zoek naar de vlinder besepte ik niet eens hoe ver ik was weggerend. Verder en verder werd ik die gouden wereld in getrokken, de volgende heuvel over, voorbij het volgende bosje bruine coniferen. Tot ik buiten adem was. Ik herinner me hoe ik op de grond zakte, mijn knieën gehavend door de takken, lachend na mijn vijfde poging om het kleine ding te pakken te krijgen. Ik genoot van de jacht op die schoonheid, de manier waarop de vlinder langs flitste, een onverwacht geschenk in het bruine landschap. Het maakte me begerig en blij tegelijk. Mijn adem kwam tot rust. Het bonzen van het bloed in mijn oren hield op en ik ging weer op mijn hurken zitten, waakzaam en stil.

Plotseling, en overweldigender dan ik het kan beschrijven, leek de tijd stil te staan. Ik keek omhoog naar de weidse, blauwe hemel van Texas, verzadigd van honingkleurig namiddaglicht. De geluiden van de aarde vervaagden en een zachte stilte vulde ziel en lichaam. Eén betoverend ogenblik lang werd ik me bewust van de persoonlijke, aanwezige goedheid die trilde in iedere atoom van de wereld om me heen. Ik wist dat dit de schoonheid was die ik wilde aanraken in de mysterieuze pracht van die vlindervleugels. Ik wist dat ik hier God ontmoette. En ik wist, even rustig en zeker als mijn eigen hartslag, dat ik geliefd was, diep geliefd.

Het volgende moment kwam het gegons van de cicaden en het verre gepruttel van een truck weer terug in mijn oren en de tijd snelde voort. Ik was weer dat kleine meisje – zongebruind, met grasvlekken op haar spijkerbroek – dat achter vlinders aanzat. Maar het voelde alsof de bruine vleugels van de kosmos zelf zich fladderend hadden geopend, terwijl ik de kleine schoonheid van de vlinder achternazat. Wat ik ving, was de betoverende schoonheid van Liefde, een schoonheid die sterker en echter was dan alles wat ik kende. Ik besepte diep vanbinnen: dit is mijn verhaal.

Maar toen kwam de donkere nacht, waarschijnlijk slechts een paar weken later, hoewel ik me dat niet meer precies herinner. Mijn ouders hadden me op bed gelegd en een nachtkus gegeven, zoals altijd. Ik lag in het donker te wachten op de slaap. Maar mijn hoofd leek op hol geslagen; mijn gedachten kwamen sneller en sneller en vulden zich met afschuwelijke beelden die me bang maakten. Mijn hartslag versnelde. Ik sloot mijn ogen, maar het hielp niet. Mijn verbeelding draaide op volle toeren en bevolkte de donkere kamer met kwade vormen en beelden. Wanhopig sperde ik mijn ogen open. Maar mijn verbeelding bleef me bestoken met de ene na de andere scène, beelden waarvan ik tot op de dag van vandaag verbijsterd ben en walg.

Ik vind het nog steeds moeilijk om te schrijven over de obsessieve, opdringerige beelden die mij gedurende mijn leven hebben bestookt en die voor het eerst tot me kwamen in het donker, als vluchtige voorboden van een volledige ineenstorting die nog zou volgen – hoewel

ik denk dat ze al eerder tot me zijn gekomen in dromen. Toen ik klein was, probeerde ik er mijn moeder over te vertellen. Maar zelfs toen schaamde ik me te veel om de volledige beschrijving te geven van de gewelddadige, perverse ideeën en beelden die – ongevraagd, ongezoekt en ondenkbaar – tot me kwamen vanuit een of andere leegte in mijn eigen brein, en die mijn beeld van de mensen van wie ik het meest hield verstikten. Ik bedekte mijn gezicht, probeerde de gedachten letterlijk terug te dringen. Tevergeefs. Ik voelde me aangevallen, schuldig, bang en besmeurd. In die donkere nachten vulde mijn wezen zich met een gevoel van gebrokenheid en schuld over mijn eigen breken. Ik werd aangevallen en op de een of andere manier aangetast door mijn eigen angst.

Wat ik die nacht ten volle en voor het eerst ervoer, was de voorbode van een gebroken geest. Het zou nog acht jaar duren voor ik gediagnosticeerd werd met een vrij zeldzame vorm van dwangstoornis. Toen ik zeventien was, werkten stress en hormonen samen tegen mijn lichaam en lokten een volledige expressie van mijn psychische aandoening uit. Maar de diepste aard van die duisternis proefde ik voor het eerst als kind. Het verstikkende, kleverige gevoel dat er een kwade bewoner in de gesloten kamer van mijn eigen verbeelding huisde – kwaad dat alles waarvan ik hield bevlekte en dat mijn hoop en onschuld leek te verslinden, dat mijn identiteit probeerde af te breken. In de duistere kwellung van die nachten besepte ik de gigantische kracht ervan, de welbewuste bedreiging voor het verhaal dat me verteld was tijdens mijn recente ontmoeting met schoonheid.

Ook al was ik nog maar negen, ik besepte dat de duisternis die ik zag – en de wanhoop die ze in mij veroorzaakte – een krachtig verhaal over het bestaan vertelde: ze doofde het licht van de hoop door me te vangen in angst. Bovendien maakte ze mijn vriendschappen kapot, omdat ik me vol schaamte in mezelf terugtrok. En ze vertelde me dat de kille, kapotte werkelijkheid die ik ervoer het ware verhaal vertelde over de wereld en over van mijn schuldige, ellendige geest. Ik herinner me hoe ik me, in de dagen die volgden, afgesneden voelde van de schoonheid – de weidse verten, de ontelbare vlinders om te vangen. Ik proefde het grauwe, doffe gevoel van duisternis en de schuld die in

mij bovenkwam. Ik kon niet lang die fantastische, gouden hartslag van de Liefde voelen.

Ik herinner me het verwarde, kinderlijke verdriet dat ik voelde. Wanhopig vroeg ik me af hoe ik kon weten welk krachtige, vasthoudende verhaal waar was. Waarom kwam God niet om het zelf te zeggen? In die wonderlijke en gruwelijke zomer van mijn kindertijd maakte ik kennis met de botsende verhalen van de wereld.

Schittering of scherven? Wanhoop of hoop? Kwaad of goedheid?

Sindsdien heb ik altijd getracht die vragen te beantwoorden. Ik probeer te ontdekken welk verhaal waar is. Dat is het gevecht waartoe ieder van ons wordt geroepen, elke dag van ons leven.

Wij kennen immers allemaal beide perspectieven, vaak al van kinds af aan. We dragen allemaal de verhalen van gebrokenheid met ons mee, van afwijzing en ziekte, van verlies en strijd. Verlating, misbruik, miskraam en scheiding, tsunami's en kanker – dat zijn de dagelijkse, doordringende werkelijkheden die we proeven en aanraken. Het verhaal dat ze ons vertellen, gaat over een wereld die zo slecht, zo gebroken en zo met verdriet bevlekt is dat we ons afvragen hoe er ooit iets als goedheid geweest kan zijn. Het werpt zijn schaduw over ons en geeft ons het gevoel dat schoonheid en hoop, verhaal en lied lichtzinnigheden zijn, die ons alleen maar afleiden van die ene, grote werkelijkheid van ons verdriet.

We vragen ons af waar God is te midden van al dit verdriet. Alleen als we geloven in het goede, dat onaantastbaar is, vinden we hoop in al deze gebrokenheid. Als je bent opgegroeid als christen heb je soms diep vanbinnen het gevoel dat lijden een beproeving is, een periode waarin je je steviger moet vastklemmen aan je geloof. Soms lukt dat ook, heel even dan. Je hebt wellicht een vaag idee dat God 'alles onder controle heeft' (wat dat ook moge betekenen), zodat wat je overkomt 'zijn wil' is. We treden intens lijden vaak tegemoet met een lijst dogma's en stellingen die naar mijn idee bedoeld zijn om dat knagende, bange gevoel van onuitsprekelijke verwoesting te onderdrukken. We willen ons niet kwetsbaar voelen. We durven niet te geloven dat God ons iets kwaads zou laten overkomen.

Toch doet Hij dat wel. Kwaad dringt onze geest en ons lichaam bin-

nen. Kwaad in de daden van anderen en de verwoestingen van een ontregelde schepping. Kwaad dat voorkomt uit onze eigen impulsen, onze eigen verwarde verlangens. Soms is het kwaad zo groot en het verdriet zo destructief dat we door onze eigen pijn in een verwarrende werkelijkheid terechtkomen. Daar worden we niet langer beschermd door kant-en-klare verklaringen en de keurige, in een preek passende beweringen die we gebruiken om verschrikking op afstand te houden. Net als Job worden we in het vreemde, kille landschap van Gods ogenschijnlijke stilte getrokken, terwijl we worstelen met een pijn waarin we volledig kunnen verdwalen.

Toen ik voor het eerst strijd moest leveren tegen de dwanggedachten die mijn innerlijke wereld deden verschrompelen en mij mijn eerste stappen als volwassene onmogelijk maakten, moest ik toezien hoe een geliefde kerk een pijnlijke, bittere scheuring meemaakte. Ik zag hoe mijn ouders leden onder onrechtvaardige, onvolwassen kritiek van twee leiders die hadden besloten dat zij alle antwoorden hadden. Wie het niet met hen eens was, moest maar vertrekken. Mijn zus kreeg 's nachts heftige aanvallen van astma, die mijn moeder urenlang bestreed, terwijl mijn vader vijf avonden per week elders werkte. We raakten onze gemeenschap kwijt. Binnen een jaar waren we verhuisd. En net voordat dat gebeurde, hoorde ik een vrouw tegen mijn moeder zeggen: 'Natuurlijk vind ik het heel erg voor je, maar ook weer niet echt helemaal, want dit alles is Gods wil en Hij gebruikt het voor zijn glorie.'

Die woorden achtervolgden me, ja, ze achtervolgen me nog steeds. Ze sneden mijn laatste, rafelige draadje stralend vertrouwen in Gods liefde en in schoonheid door. Alles wat me overeind hield in de donkere perioden van mijn kindertijd rafelde uiteen. Gods wil? Hoe kon dit een antwoord zijn of een troost bij alle verlies en verwarring die ik voelde? Wat hielp dit in een wereld vol lijden, schietpartijen, vluchtelingen crises en gruweldaden waarover de krantenkoppen schreeuwden? Ik begon ze op een obsessieve manier te lezen.

Het duurde niet lang of de dwangstoornis kreeg de overhand, en alles brokkelde af, ook mijn geloof. Hoe kon ik vertrouwen op een God die welbewust koos voor de foltering van de wereld, de totale ver-

woesting van mijn geest, de pijn van mijn ouders, de bitterheid van de kerk? De heerlijke, gouden schoonheid die ik als kind had gekend, leek nu een luchtspiegeling. God zelf lag in scherven op de bodem van mijn duistere, hunkerende hart.

Tot een feest van een vriend van wie ik het totaal niet verwachtte me terugbracht bij de tederheid van een zachtmoedige Redder. Tot een mooier verhaal mijn verbeelding binnendrong en me dwong mijn verlangens onder ogen te zien. Tot de aanraking en het geduld van de mensen om me heen me vulden met de kennis van Gods eindeloze, lijdende liefde. Tot... ik in aanraking kwam met schoonheid. Schoonheid in mens en natuur, in kunst en lied, in verhalen en verwondering. Een schoonheid die sprak van een werkelijkheid waar het duister geen vat op had. Een schoonheid die even allesdoordringend was als die me ontroerde op dat magische moment in mijn kindertijd. Een schoonheid die een waarheid bevatte, die me uitdaagde om de dorre vlakten van het cynisme achter me te laten en, met moeite maar vrijwillig, de bergen van de hoop te beklimmen.

Net als Job werd ik geroepen naar de woestijn van het mysterie: de verwarrende werkelijkheid van een gebroken wereld waarin het kwaad plaatsvindt en God strijdt, door zijn leven uit liefde af te leggen. Net als Job werd ik weggeroepen uit de gesloten kamers van mijn keurige verwachtingen en pasklare theologische aannamen, voorbij mijn twijfel en angst voor God, om te strijden en op weg te gaan in een gevallen wereld, waarin de Schepper nog steeds binnenkomt met zijn allesdoordringende liefde. Door zijn eigen ondraaglijke gebrokenheid maakt Hij alle dingen weer heel. Net als Job werd ik geroepen tot een ontmoeting met de Schoonheid zelf.

Job kreeg in zijn lijden een schouwspel van Gods weidse schepping (zingende morgensterren en zeeën achter oude deuren, voorraadmamers vol sneeuw en alle schepselen, groot en klein) te zien. Ik denk dat wij, net als Job, op een krachtige en pijnlijke wijze worden aangesproken door schoonheid. Ik geloof dat God in ons verdriet de krachtige taal van verbeelding en ervaring gebruikt. Hij reageert niet op onze pijn met de verklaringen waar we zo naar verlangen, maar met een ervaring van zijn goedheid die zo tastbaar is dat we hoop ont-

vangen, niet als een dogma dat we beamen, maar als een vuur dat in ons brandt.

Schoonheid – dat is het tweede verhaal dat wij allemaal op de een of andere manier te horen krijgen.

Ieder van ons komt in aanraking met een schoonheid die ons cynisme en onze stelligheid doorbreekt. De lichtval tijdens een avondwandeling die je hart beroert. De melodie van geliefde oude muziek, die de betovering van twijfel breekt. Het lezen van een roman, een verhaal over vergeving, strijd of hoop, dat diep binnen in je iets laat ontluiken wat even kostbaar als kwetsbaar is, iets wat je opeist als een pasgeboren kind. Als we oog in oog met schoonheid staan, lijkt het verhaal van ons verdriet opeens van voorbijgaande aard – een vage, spookachtige illusie die op een dag zal wegsmelten in de stralen van een allesomvattende, onuitblusbare liefde.

Ik ben er diep van overtuigd dat schoonheid een verhaal te vertellen heeft. Een mooi verhaal over Gods karakter en zijn wereld. Als Hij het ons vertelt, vult Hij onze zwakke handen met hoop. Als we zijn schoonheid zien, als zijn goedheid de geheime kamers van ons hart binnendringt, dan leren we Hem kennen. Geloven in de waarheid die schoonheid vertelt – dát is de uitdaging te midden van ons diepe verdriet. Vertrouwen op de hoop waarnaar ze ons leert hunkeren – dát is de zware strijd die we hebben te voeren. De wereld scheppen die ze ons helpt voor te stellen – dat is de creatieve roeping waarmee we de dood weerstaan.

Dit boek is het verhaal van mijn strijd om grip te krijgen op schoonheid en me eraan vast te klemmen te midden van al het hevige, veranderlijke verdriet dat ik heb gekend. Dit is het lied van hoop, dat ik zing vanuit de diepten van mijn duisternis.

Schoonheid en gebrokenheid vertellen mij twee verschillende verhalen over de wereld.

Ik geloof dat Schoonheid het bij het juiste eind heeft.

Dit is het verhaal dat ze mij vertelt.

Deel 1

De waarheid waarvan
schoonheid getuigt

Schittering en scherven

Tussen voortdrijvende wolken boven een donkere piek hoog in de bergen [zag Sam] even een witte ster schitteren. De schoonheid ervan ontroerde zijn hart toen hij uit het verlaten land opkeek, en hij kreeg weer hoop. Want als een pijl, klaar en koud, drong de gedachte tot hem door dat de Schaduw ten slotte iets kleins, voorbijgaands was, er was licht en hoge schoonheid voor altijd buiten zijn bereik.

J.R.R. Tolkien, *De terugkeer van de koning*¹

Alleen, in de schaduw van een pilaar, waar mijn ouders me niet konden zien, stond ik blootvoets op de houten planken van onze veranda. Ik zag hoe de eerste herfststorm losbrak boven de bergen. De wind was opgestoken, wild razend langs de uitlopers van het koufront, de dennen buigend, donkere, rokerige wolken langs de kliffen omlaag jagend.

Ik keek toe en was bang. En dat gevoel was me zo vreemd dat ik me erover verbaasde. Alsof ik mezelf en mijn ziel kwijt was. Ik had altijd gehouden van stormachtig weer. Als kind moest ik door mijn ouders bij de ramen vandaan getrokken worden als er een tornadowaarschuwing klonk, zo betoverd was ik door de kolkende lucht en de golvende wolken, groenachtig en zwart. Ze gaven me het gevoel dat ik de horizon van een andere wereld zag. Toen ik klein was, stilden stormen mijn honger naar de doorbraak van een majestueuze schoonheid in mijn alledaagse leven.

Maar die avond, in die storm, was de enige horizon die ik zag de gesloten zwarte einder van mijn eigen ziel. En de storm, waarvan ik de luchtstroom kon proeven en die zijn kracht uitoefende op mijn huid, was slechts een bleke geest vergeleken met het zware noodweer binnen in mij, dat mijn veiligheid verwoestte en alle zekerheden die ik had gekend aan flarden scheurde. 'Psychische aandoening' is zo'n kille, klinische term voor wat ten diepste een compleet uiteenvallen van je identiteit is. Een donkere achterdeur gaat open in je verbeelding en de verstikkende aanwezigheid van iets kwaadaardigs glipt naar binnen om de wereld te verdraaien, ieder beeld te verstoren en alles wat je lief is te bezoedelen.

Ik was nog maar zeventien jaar, maar waar ik ook zocht in mijn gedachten, overal zag ik hoe de mensen van wie ik hield en de plekken die me dierbaar waren verzwolgen werden in levensechte scènes van geweld, perversie en verlies. De vluchtige voortekens van deze duisternis, die ik had geproefd in mijn kindertijd, waren niets vergeleken bij deze nieuwe en beangstigende invasie in mijn bewustzijn, een stortvloed aan vieze gedachten waaraan geen einde leek te komen. Ik had nog geen naam voor mijn ziekte. Ik wist amper dat het een ziekte was, want ik had nog niemand verteld wat er in me omging, maar ik wist dat ik er evenmin aan kon ontsnappen als aan mijn eigen lichaam. Wekenlang speelde zich een horrorfilm af in mijn hoofd, en op dat moment, daar verborgen in het duister, kon ik niet langer weerstand bieden aan de hoge, dreigende stemmen waar ik de hele dag tegen vocht.

Hier komt nooit een einde aan.

Er is geen hoop.

Je kunt dit niet veel langer aan.

Wat moest ik dan? Ik rilde en verkrampste, te bang om te antwoorden.

Maar toen zag ik een ster. Een enkele ster aan de diepblauwe hemel brak door de storm heen. Het schijnsel ervan was als een heldere stem in mijn oor, als een hand op mijn schouder. Helder en scherp sneden haar stralen door de schaduwen en mist heen, door de opdringerige, gevaarlijke stemmen. De ster riep om aandacht. Vanuit het diepe dui-

ter van de vallende nacht, vanuit het geweld van mijn groeiende wanhoop werd ik geroepen. Werd ik gegrepen. Werd ik vastgehouden. Het hoge, zachte sterrenlicht scheen in al zijn schoonheid op mijn geheven gezicht en ik stond als aan de grond genageld. In dat licht bevond ik me in een herschape wereld. Ik proefde een oude, zuivere liefelijkheid. Heel even wist ik dat het duister dat binnen in me woedde iets vluchtigs was, iets wat voorbij zou gaan. Het kon mijn diepste identiteit – dat wat geliefd was – niet aanraken. In dat oude licht wist ik me gekoesterd door de maker van alles wat schittert en straalt, de waker over stormen, de wever van sterren. Ik stond in dat sterrenlicht, dat een appel op me deed. Op die plek werd de wereld herschape en was ik veilig.

Toen was het weer voorbij. De schreeuwende stemmen keerden terug. De wind beukte in mijn gezicht. En ik werd weer bestormd door beelden, gruwelijke voorstellingen. Maar de schoonheid die ik had gezien was zo echt, zo indringend waar, dat ik heel even in staat was me af te wenden van het inktzwarte duister in mij, van de schaduwen die me mee wilden trekken naar iets wat ik vreesde. Ik ging in het licht van de ramen staan, waar mijn ouders me weer konden zien. Terwijl ik de deur opendeed, zocht ik naar woorden om de last, die ik niet langer alleen kon dragen, met hen te delen.

‘Schoonheid zal de wereld redden.’²

Die woorden klinken als een strijdkreet of een liefdesverklaring. Ze komen uit een oude roman van Dostojevski, en ik zag ze voor het eerst als ondertekening bij een opvallende foto. Ik was op dat moment net een paar maanden verward in de strijd tegen mijn dwangstoornis. Tijdens de oorlog in Bosnië, toen het land in puin lag – gebombardeerde gebouwen en gebroken levens – had een musicus zijn smoking aangetrokken en zijn mooie, oude cello meegesleept naar de ruïnes van de nationale bibliotheek. Staand op de rommel en het puin had hij zijn strijkstok gepakt en die pijnlijke ruïnes gevuld met muziek. Hij tartte de dood met een lied. Zijn muziek schiep een ‘waarheid’ die

tegengesteld is aan verwoesting. Zij die hem hoorden of de foto naderhand zagen, proefden heel even de zoetheid van dat gedurfde lied. Ze vroegen zich af of schoonheid echt op de een of andere manier een gebroken wereld zou kunnen redden.

Schoonheid – ze redt ons.

En ik weet het, omdat ze mij heeft gered.

Toen mijn innerlijke wereld een platgebombardeerde kamer was en ik door de gebroken vensters van mijn geest slechts verlatenheid en verdriet zag, kwam Schoonheid – ‘altijd oud, altijd nieuw’³ – en sleepte een onverzettelijke lieflijkheid mee de ruïnes van mijn hart in. Ze ging daar zitten in de schaduw en stank van mijn psychische aandoening, op de gebroken stenen van mijn verpletterde identiteit, mijn verloren dromen, en begon er muziek te maken – over verhalen en verwondering, de aanraking van vrienden, de woorden van geliefden, beeld en lied, zonsondergang en wind. Een mooier verhaal verbrak het duister van mijn lijden, een God wiens lieflijkheid er al was voor de wereld brak, wiens goedheid me als een hand omhoogtrok naar de weidse verten van hoop, waar zijn liefde het heelaal heelt.

God kwam in het hart van de duisternis zelf – niet met machtsvertoon om mijn rebelse vragen de kop in te drukken of met bewijzen om mijn verdriet te verzachten, maar als een grote en oude schoonheid die in mijn kwetsbare handen werd gelegd en die in al haar goedheid en zuiverheid een helende uitwerking op mij had.

Ik leef nu al bijna twintig jaar met een psychische aandoening en alleen door de schoonheid van God ben ik overeind gebleven en blijf ik geloven dat de wereld op een dag genezen zal zijn. Ik heb een zeldzame vorm van dwangneurose, wat betekent dat ik geplaagd wordt door opdringerige gedachten aan geweld, religieuze schuldgevoelens en seksuele perversie. De intensiteit wisselt, maar als mijn ziekte zich op een hoogtepunt bevindt, ben ik getuige van een wereld vol gruwelen en rampen die op de loer liggen om de mensen en de dingen die me lief zijn te verzwelgen. Hoe leg ik het uit?

Ik ben zeventien, en niet in staat om de mensen van wie ik houd aan te kijken, want als ik dat doe, zie ik perverse dingen. Ik zie de lichamen en gezichten van mijn meest dierbaren in daden van een

schokkende wellustigheid waarvoor ik geen woorden ken. Ik kan wat ik zie niet stoppen of beheersen, en ik zie dat overal om me heen. Geen mens, of het nu een vreemde of bekende is, is veilig voor mijn verwrongen voorstelling van de werkelijkheid. Ik probeer geen emotie te voelen, want als ik verdriet of boosheid of frustratie ervaar, komt het beeld van een steekpartij in me op. Dan zie ik hoe mijn handen degenen van wie ik houd verwoesten. Ik ben kapot van afschuw, zit vast in schuld. Hoe kan er zoveel smerigheid in mij huizen, en is dit echt wie ik ten diepste ben? Ben ik bezeten door een demon of gewoon door en door slecht? Ik weet het niet. Ik weet het gewoon niet. Maandenlang trek ik me terug van mijn familie en vrienden, doodsbang. En de geheimen waarvan ik niet weet hoe ik ze moet onthullen vreten mijn oude ik weg en het leven dat ik gekend heb, tot ik de grauwe wereld niet langer herken en ook de vreemde niet die ik geworden ben.

Ik ben drieëntwintig en wil heel graag het huis uit, maar dat lukt niet. Telkens als ik het probeer, kom ik terecht in een reeks paniekaanvallen die zo hevig zijn dat de grens tussen fantasie en werkelijkheid vervaagt. Waar ik ook heen probeer te gaan – als de nacht valt, ben ik niet in staat om te slapen. Mijn hart slaat op hol, alsof ik moet vluchten voor een vijand, en het angstzweet breekt me uit als ik de vele verschrikkelijke beelden zie. Het ene nachtmerrieachtige beeld na het andere: de dood van mijn moeder, het verdriet van mijn vader, het verlies van mijn broertjes en zusjes, en nog erger: dat ze opeens niet meer van me houden. Die verhalen van verlies bestoken mijn verbeelding dag en nacht. Ik voel me ongemakkelijk bij vreemden, niet in staat om te gaan met nieuwe omgevingen, want de gedachten in mijn binnenste sluiten als een muur alle daglicht buiten. Ik houd het net lang genoeg uit om thuis te komen.

Ik ben tweeëndertig en net moeder geworden van een klein meisje, dat in mijn armen ligt. Ik loop met haar naar het raam dat openstaat om de zomerhitte te verdrijven. Ik zie hoe ik struikel en haar loslaat. Ze valt uit het raam. Ze vliegt de blauwe zomerlucht in en valt te pletter op de stoep een verdieping lager. O, God! Ik hoor het breken van haar lichaampje, zie hoe haar ogen breken. En het bloed. En ik sta stil, deins terug in de hoek van mijn slaapkamer, mijn dochter tegen

me aan geklemd, niet in staat om langs het raam te lopen. Dat beeld komt de volgende drie jaar steeds weer terug als ik langs een open raam loop met een baby in mijn armen. Het enige wat verandert, is dat er nu ook het lichaam van mijn kleine zontje bij is gekomen.

Ik ben mezelf, vandaag, zesendertig jaar, schrijvend in mijn kleine studeerkamer en me afvragend of alle mensen van wie ik houd deze dag wel zullen overleven. Als mijn man de deur uitgaat, vraag ik me af of hij ooit terug zal keren. Als mijn kinderen gaan wandelen met hun oppas, stel ik me hun begrafenis voor. Ik zie een scherpe punt in de stoepwand en ben getuige van de dood van mijn peuter. Als mijn moeder of mijn vriendin een paar dagen niet heeft gebeld, begin ik me af te vragen of ze ziek zijn, of depressief, of boos.

Mijn kapotte brein ziet overal de mogelijkheid tot dood en verderf, en mijn gebroken geest vertelt me dat het geweld dat ik zie het meest echte is wat er over de wereld te zeggen valt. Als ik de ziekte de vrije teugel zou laten, zou die heel mijn bestaan overschaduwden. Ze zou me vertellen dat het leven slechts een armzalig verhaal is, dat we gemaakt zijn om te lijden en dat ons verdriet geen betekenis heeft. Ze zou me leren elke vriendschap te wantrouwen, te twijfelen aan iedere belofte. Ze zou me zeggen dat er geen bescherming is, geen hulp, slechts eenzaamheid in de schaduw. Alles wat ons lief is, loopt immers gevaar.

Dit is het verhaal dat de duisternis altijd vertelt.

Dit is wat zonde, verdriet en kwaad in ieder van ons bewerken. Mijn ziekte maakte me er op een diepgaande wijze getuige van, maar niemand van ons ontsnapt aan de schaduw van pijn die over ons leven valt. Het uiteenvallen van onze persoonlijkheid, het verlies van hoop, dat een einde maakt aan ons verhaal: dit is het duister dat de wereld van iedere lijdende mens bedreigt. Pijn vertelt ons een verhaal, namelijk dat verlies, afwijzing, lijden en misbruik bepalen wie we zijn. Dat niets heilig is en al helemaal niets veilig. Dat we vastzitten in een wereld vol geweld waaraan we niet kunnen ontsnappen. Wanneer we breken beginnen we te luisteren naar de verwoestende woorden van het duistere verhaal, het verhaal dat een einde maakt aan ons vertrouwen op een God die onze schreeuw hoort of onze gebeden beantwoordt. Als deze wereld zo donker is, zo zegt dit verhaal, dan moet